

DE JO(O)DE
Joodse voorouders?
(Herwijnen/Hellouw)

door
H.T.M. de Raad

*(Eerder gepubliceerd in Kronieken (1998) een uitgave van de Genealogische Vereniging
Prometheus)*

Inleiding

In De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1953, k. 26 en 27, stelt F.W. Smulders, dat de geslachtsnamen De Jode, De Jeude, enz. patronymica zijn, afgeleid van de persoonsnaam *Iudas*. Dit wordt bestreden door J. Becker in De Nederlandsche Leeuw, jrg. 1980, nr. 7-8 (k. 276-278). Hij stelt hierin: 'Etymologisch heeft 'Joden' geen andere betekenis dan: afkomstig van joden, zonder enige relatie met de naam *Iudas*!' De bekering van joden met hun huisgezinnen zou aanleiding hebben gegeven tot de benaming en familienaam *De Jode, De Joede, De Joode, De Jeude*, enz. In de XIIIe en de eerste helft van de XIVE eeuw woonden er al joden in Brabant en in de tweede helft van de XIVE eeuw zou hun aantal toenemen in Gelderland. Of het onderstaande geslacht uit het Gelderse Herwijnen (+ Hellouw), voorkomende onder de spellingsvarianten: *De Jode, De Joede, De Joode*, ook een tot het christendom bekeerde *Jood* als voorouder heeft gehad, kon niet worden bewezen. In de registers van de bank van Tuil kon de stamreeks niet verder worden opgevoerd. Aansluiting met andere gelijknamige families kon niet worden vastgesteld

Genealogie

I. **AERT N.N. (DE JOODE)**. Alleen bekend via het patronym van zijn kinderen.

Kinderen:

1. AERIJEN AERTSEN, volgt IIa.
2. GEURT (GOVERT) AERTSEN, volgt IIb.

IIa. **AERIJEN AERTSEN DE JOODE**, geb. ca. 1610¹, herbergier te Herwijnen, overl. na 24 juni 1673². Op 12 oktober 1642¹ legden Adriaen Artsz. en diens eerste vrouw een verklaring af ten behoeve van Walraven Fransen, wonende te Herwijnen: enkele dagen eerder op zondag 9 oktober 's avonds tussen negen en tien uur waren zij in hun herberg getuige van het 'gelach' dat werd gehouden tussen Huybert Franse, Henderick, zoon van Cornelis Mertensz., en Gijsbert Jacobsz., waarbij zich enige tijd later ook nog voegden Steven Huygen en Peter Handerixsen. Nadat zij een kan bier hadden gedronken, waren zij uitgegaan en korte tijd later in het gezelschap van Steven de Kividt en Chiel Davidtsen weer teruggekomen. Toen ontstond er twist en 'krackeel' tussen Peter Handerixsen en Steven Huygen over het niet brengen van 'eenich' bier. Peter Handerixsen werd 'gequetst en gestoocken' met een mes door Peter Huygen. Aerijen huwde 1e met **Berber Adriaens**, geb. ca. 1609¹, overl. na 24 augustus 1656³. Hij huwde 2^e (ondertr. Herwijnen 22 oktober 1670) met **Neelken Jans van Beusecom**, j.d. van Herwijnen, testeert 24 juni 1673².

Kinderen:

1. **ROBBERT ARIENSEN**, kocht 7 juni 1671⁴ goederen in het gerecht van Hellouw 'streckende ten zijden over den bandijck tot den winnende stroom, ende ten noorden op de gemeijne straet'. Hij was op 1 augustus 1673⁵ nog ongehuwd en maakte op die datum, ziek zijnde, een testament, waarbij hij legaten van 6 gld. vermaakte aan zijn

broers Jan en Adam de Jode en zijn oudste zuster Sara de Jode; aan zijn oom Geurt Artsen de Jode vermaakte hij 6 van zijn beste hemden en 10 gld. De rest van zijn nalatenschap zou gaan naar zijn jongste zuster Lijsbeth Ariens de Jode 'ende dat ter oorsaecke van ende ur merckelicke consideratien van getrouwe dienst soo sij hem bewesen (heeft)'.

2. JAN, vermeld 1 augustus 1673.
3. ADAM ARIENSE, lidmaat te Herwijnen 14 februari 1682. Hij was verm. de vader van Maaijke Adams de Joode, vermeld als lidmate te Herwijnen 1704 en 1727. Zij huwde voor 1704 met Ruth van de Wetering, zoon van Huijbert Rutgers van de Wetering en Lijsken Heijmens van Selte.
4. SARA, vermeld 1 augustus 1673.
5. LIJSBETH ARIENSEN, j.d. van Hellouw. Zij huwde Haaften 9 april 1674 met Arien Dircksen Smekens, j.m. van Haaften, verm. zoon van Dirck Jansz. Smeecken, maanmeester van het verschot op Haaften 1642-1654⁶.

Iib. GEURT (GOVERT) AERTSEN DE JOODE, transporteerde 4 december 1664⁷ aan Arien Ariensen de Jongh, diaken te Herwijnen, ten behoeve van de diaconie aldaar, een huis en hof te Herwijnen met bed en bult, potten en ketels en voorts al het andere huisraad. Hij woonde tot 1689 aan de Achterweg te Herwijnen als 'snijder' en is kennelijk overl. in of kort na 1689⁸. Geurt huwde 1e met **Aaltje Peters**. Hij huwde 2e (ondertr. Herwijnen 5 augustus 1659) met **Jenneke Elias**. Op 3 december 1664⁹ legden Mary Jacobs, weduwe van Peter Geritsz. Lauw, oud 52 jaar, en Stijntgen Jans, weduwe van Oth Handersen van Tuyl, oud 45 jaar, een verklaring af 'ter instantie van Henderick Geritsz. Blom'. Zij verklaarden 'waer en waerachtich hen luyden wel en indachtich te wesen, dat sij nu omtrent 5 of 6 iaeren geleden sonder den prasaisen dach onthouden te hebben sijn versocht om te comen ten huysen van Geurt Artsen de Jode sijnde ondertrouw met een meyt Jenneken Elissen genaempt die voor haer trouwe twe speelkinderen verweckt ende voortgebracht hadde, ende daer gecomen sijnde hebben voorn. Jenneken sodanich bevonde als off sij den arbeyt opden half ende kinder baren soude gaende dwars out lanxc door het huys houdende haer hande op haeren buyck, ende naer dat sij getuygen tegens haer seyde Jenneken ghij moet gaen sitten ende naer dat sij geseten was seyde sij daer leget nu ende 't voors. schepsel van voorn. getuygen gevisiteert sijnde heeft het selvige egeen ander gelijckenisse gehadt als eenen opgevulden bunsingh gevende van sich eenen grootten stanck daer ut de mayen liepen'.

Kinderen uit het 1e huwelijk:

1. PETER GEURTSSEN, volgt IIIa.
2. METJE GEURTS, lidmate te Herwijnen op 14 februari 1682, overl. na 21 januari 1683¹⁰.
3. ANNEKEN, ged. Herwijnen 24 augustus 1656.

Kinderen uit het 2e huwelijk:

4. AART, ged. Herwijnen 15 juli 1660.
5. AALTJE, ged. Herwijnen 1 januari 1664.
6. ELIAS, volgt IIIb.

Wellicht ook (uit het 2e huwelijk?):

7. SIJKE, vermeld als lidmate te Herwijnen in 1704.

IIIa. PETER GEURTSSEN DE JOODE, te Herwijnen tot lidmaat aangenomen op belijdenis 24 (november?) 1681, won. met zijn 1e vrouw aan de Achterweg te Herwijnen 1689⁸, was nog lidmaat aldaar in 1704, overl. na 29 juni 1720¹¹. Hij huwde 1e met **Aartjen Alderts**. Hij huwde 2e Herwijnen 23 januari 1698 met **Geertje Jans**, geb. Kerk-Avezaat, wed. van Jan Valke. Peter huwde 3^e Herwijnen 15 oktober 1712 met **Bartje Joosten (van den) Bergakker**,

bij haar 1e huwelijk j.d. van Meteren en won. te (Zalt)Bommel en bij haar 2e huwelijk won. Herwijnen. Zij ondertr. 1e Herwijnen 5 februari 1681 met Cornelis Adriaensz. van Rossum. Zij was verm. een dochter van Joost Geritse Berghacker, buurmeester en kerkmeester ¹² te Meteren, en Mariken Cornelis ¹³.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

1. AALDERT, ged. Herwijnen 8 januari 1682.
2. AART PETERSZ., ged. Herwijnen 21 januari 1683, overl. na 15 april 1735 ¹⁴. Hij huwde met Maria Willemse Boon, ged. Herwijnen 18 januari 1685, dochter van Willem Cornelissen Boon en Corneliske Claassen van Niftrick. Hieruit nageslacht.
3. ALERT (AELDERT), ged. Herwijnen 7 september 1684, voerman te Herwijnen 1705, had gediend onder de hertog van Marlborough en de veldmaarschalk Ouwwerkerke bij de Artillerie van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden ¹⁵.
4. HEESKE, ged. Herwijnen 3 december 1686.
5. JAN, ged. Herwijnen 1 januari 1688.
6. JAN PETERSZ., ged. Herwijnen 2 februari 1689. Hij huwde Herwijnen 20 november 1712 met Aartje Willemse Boon, ged. Herwijnen 16 oktober 1689, dochter van Willem Cornelissen Boon en Corneliske Claassen van Niftrick. Hieruit nageslacht.
7. JACOB, ged. Herwijnen 11 maart 1693.

IIIb. **ELIAS DE JOODE**, ged. Herwijnen 30 juli 1665, lidmaat te Herwijnen in 1704. Hij huwde met **Lijsbeth Aertze (de) Kuijff**.

Kinderen:

1. JENNETIE, ged. Herwijnen 16 juli 1693.
2. SEIJKE, ged. Herwijnen 25 augustus 1695. Zij woonde september 1775 (volgens het lidmatenboek op 87-jarige leeftijd) te Hellouw en was lidmate te Haaften. Zij huwde Haaften 8 november 1722 met Gerrit van de Velde, geb. tot Hellouw, weduwnaar van Anneken Rouw. Proclamatie ook te Herwijnen en te Hellouw.
3. GOVERT, ged. Herwijnen 10 april 1698.

NOTEN

1. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 12, 12-10-1642: Barberen Ariens, huysvrouw van Arien Artsen, herbergier tot Herwijnen, out drie en dertich jaeren, en Adriaen Artsz., weerdut ongeveer 32 jaeren, leggen een verklaring af in hetzelfde inventarisnummer wordt ook een vechtpartij vermeld in hun herberg in een akte van 9 november 1642.
2. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 1254, fol. 194v.: Neelken Jans, huijsvrouw van Arien Artsen de Joede, geassisteert met haeren man als haeren wettigen momboir, heeft gerevoceert verniticht alle haere maeckingen of dispositien die sij voor dat deses eenichsints mochte hebben gedaen, ende specialick t gene eenige iaeren voor dese tot vordeel van haeren broeder Peter Jansen van Beusichem voor schepenen van Tuijl is gepasseert. Wijders wilde sij comparante, dat haeren man Arien Ariensz. voors. indien sij voor hem quame aflijvich te worden nae tochten vechte behouden en gebruijcken sal de helfte van hunne goederen rede en onrede, actien en crediten.
3. Zij wordt dan vermeld als doopgetuige te Herwijnen bij de doop van een kind van Geurt Aertsen de Joede.
4. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 1254, fol. 155v.-156, 7-6-1671: de goederen werden getransporteerd door Cornelis Geritsz. Zeeuw, zoon van Gerardt Jansen Zeeuw, hergekomen uit de vaste goederen van zijn zaliger grootvader Jan Gerartsz. Zeeuw.
5. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 1254, fol. 197.
6. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 12, 27-5-1646: Dirck Jansz. Smeecken, maanmeester van het verschot op Haaften 1642, en O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 16, 13-2-1662: Dirck Jansz. Smeecken, maanmeester van het verschot op Haaften 1651, 1652, 1653 en 1654.

7. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil 1253, fol. 200, 4-12-1664.
8. Het lidmatenboek van Herwijnen over 1689 vermeldt: aan de Achterweg: Geurt de Joode de snijder - gestorven.
9. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil, inv. nr. 16, fol. 219v.-220.
10. Zij wordt dan vermeld als doopgetuige te Herwijnen bij de doop van een kind van Peter Geurtsen de Joode.
11. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Tuil 1260, fol. 142, 29-6-1720: Peter Geurtse de Joode is belendend aan land te Hellouw genaamd 'De Messemaeker'.
12. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Deil 1097, fol. 128v.-129v., 5-12-1666: Joost Gerardts is buurmeester en kerkmeester te Meteren.
13. R.A. Arnhem, O.R.A. bank van Deil 1099, fol. 19, 28-3-1692: Gerit en Peter Joosten Bergacker, voor henzelf en zich mede sterk makende voor de gezamenlijke erfgenamen van hun ouders Joost Geritse Berghacker en Mariken Cornelis, in hun leven echtelieden. Zij hebben bouwland op de Berghacker te Meteren.
14. Trouwboek Herwijnen 15-4-1735: Aartje Aarts de Joode werd bij haar ondertrouw bijgestaan door haar vader Aart de Joode.
15. R.A. Arnhem, O.R.A., Dagelijkse heerlijkheden in de Bommeler- en Tielerwaarden 22 (Herwijnen), 3-10-1705: 'Arij de Rouw, Willem Tweeboom, Berent Janse, Teunis de Cock, Joost Peterse, Aeldert de Jode en Lambert Wouters, alle voerluijden en inwoonders van Herwijnen en Hellouw, van competenten ouderdom, gediend onder den Heere Hertog van Marlboroug ende den Heere Veltmarschalck Ouwerkerke onder de Artillerije van de Edele Hoog Mo: Heere Staten Generael der Vereenigde Nederlanden'.